

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

26.12.2024

КАРАР

№1123-п

2025-2030 елларга Татарстан Республикасы
Саба муниципаль районының экологик
иминлеген тәэмин итү муниципаль
программасын раслау турында

Әйләнә-тирә мохитнең уңай торышын халык тормышы һәм сәламәтлеге сыйфатын яхшыртуның, ресурслардан нәтижәле һәм экологик яктан имин файдалануның, табигать комплексларының баланслы үсешенә, аларның биотөрлелеген саклауның кирәкле шартлары буларак тәэмин итү максатларында Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты,

КАРАР БИРӘ:

1. 2025-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының экологик иминлеген тәэмин итү муниципаль программасын (алга таба – Программа) расларга.
2. «2024-2026 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының экологик иминлеген тәэмин итү муниципаль программасын раслау турында» Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2023 елның 18 декабрендәге 1966-п номерлы карарын үз көчен югалткан дип танырга.
3. 5. Әлеге карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасының <http://pravo.tatarstan.ru> рәсми хокукый мәгълүмат порталында рәсми рәвештә халыкка житкерергә.
4. Программаның үтәлешен тикшереп торуны Саба муниципаль районы Башкарма комитетының инфраструктура үсеше бүлеге башлыгы Э.Д. Рамазановка йөкләргә.

Житәкче

М. Р. Ишниязов

**2025-2030 елларга Татарстан Республикасы
Саба муниципаль районының экологик иминлеген
тәэмин итү муниципаль программасы**

Программа паспорты

Программа исеме	2025-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының экологик иминлеген тәэмин итү муниципаль программасы
Программаны төп эшләүче	Саба муниципаль районы Башкарма комитетының инфраструктура үсеше бүлеге
Программаның максатлары	Төп максатлар: - Халыкның тотрыклы үсеше һәм социаль-иқтисадый яклануы өчен кирәкле шарт буларак ресурслардан рациональ һәм экологик яктан хәвефсез файдалану - Табигать комплексларын баланслы үстерү, аларның биотөрлелеген саклау - Халыкның тормыш сыйфатын һәм сәламәтлеген яхшыртуның кирәкле шарты буларак әйләнә-тирә мохитнең уңай торышын тәэмин итү
Программаның бурычлары	Төп бурычлар: • Гамәлдәге минераль-чимал комплексын саклап калу һәм үстерү, геологик мохиттән имин файдалану • Муниципаль район территориясендә атмосфера һавасының сыйфатын яхшырту • Муниципаль район территориясендә жир өсте суларының сыйфатын яхшырту • Туфракны ярлыланудан, жиңерелүдән, пычранудан саклау, табигый комплексларның деградациясен булдырмау, муниципаль район территориясендә туфракның уңдырышлылығын арттыру • Муниципаль район территориясендә әйләнә-тирә мохиткә һәм санитар-эпидемиологик хәлгә тискәре йогынтысын киметү, булдырмау һәм локальләштерү • Муниципаль район территориясендә әйләнә-тирә мохит сыйфатын мониторинглау челтәрен үстерү • Муниципаль район территориясендә әйләнә-тирә мохит сыйфатын жайга салу • Белем бирү учреждениеләрендә белем бирү һәм тәрбия функцияләрен ныгыту һәм үстерү экологик тәрбия субъектлары составын киңәйтү, аларның тырышлыкларын координацияләү, муниципаль район территориясендә гаилә һәм мәгариф учреждениеләрендә үзара хезмәттәшлеген

	<p>үстөрү</p> <ul style="list-style-type: none"> Муниципаль район халкының гражданлык үзаңы дәрәжәсен, аның әйләнә-тирә мохитнең сыйфаты турында мәгълүматлылыгын күтөрү.
Программаны гамәлгә ашыру сроклары	2025-2030 еллар
Программаның структурасы	1. «Әйләнә-тирә мохитне саклауны тәмин итү» процесс чаралары комплексы
Программаны финанслау күләмнәре	<p>Программаны финанслауның гомуми күләме 2025-2030 елларда 13 254,000 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2025 ел-4 418,000 мең сум; 2026 ел-4 418,000 мең сум; 2027 ел-4 418,000 мең сум; 2028 ел-0,000 мең сум; 2029 ел-0,000 мең сум; 2030 ел-0,000 мең сум.</p> <p>Программаны финанслау күләмнәре фараз характерында һәм Саба муниципаль районы Советының чираттагы финанс елына (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) Саба муниципаль районы бюджеты турындагы Карарына ярашлы рәвештә төгәлләштереләчәк.</p>
Программаны гамәлгә ашыруның көтелә торган ахыргы нәтижеләре (нәтижеләрне бәяләү индикаторлары)	<p>Программа чараларын тулы күләмдә гамәлгә ашыру тәмин итәргә мөмкинлек бирәчәк:</p> <ul style="list-style-type: none"> пычранган агып төшүче суларны чагыштырмача агызуны киметү (ТРП берәмлегенә исәпләгәндә); атмосфера һавасына пычраткыч матдәләр чыгаруның чагыштырмача кимүе (ТРП берәмлегенә исәпләгәндә).

1. Программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә характеристика, күрсәтелгән өлкәдәге төп проблемаларны тасвирлау һәм аны үстөрү фаразы

Соңгы вакытта, дәүләт дәрәжәсендә дә, жәмәгатьчелек аңында да шуны аңлау ныгый бара: цивилизациянең алга таба үсеше, гадәттәгечә, фәнни-техник прогресс дәрәжәсендә, табигатькә кертелә торган, еш кына кире кайтарылмаслык үзгәрешләргә карамыйча, иң элек планетаның иң мөһим биотик өлеше буларак, кешенең үзенә куркыныч һәм бәлки һәлакәтле нәтижеләргә китерергә мөмкин. Табигатьтән нәтижелә файдалануга һәм әйләнә-тирә табигать мохитенә тискәре йогынтыны киметүгә юнәлдерелгән Татарстан Республикасының тотрыклы үсешкә күчү концепциясе социаль-икътисадый, хужалык һәм экологик бурычларны баланслы хәл итә торган Татарстан Республикасының озак вакытлы экологик сәясәтенең фәнни нигезе булып тора.

Саба районында әйләнә-тирә табигать мохитен саклау һәм табигать ресурсларыннан нәтижелә файдалану мәсьәләсе аеруча әһәмияткә ия була. Район сәнәгатенең төп өлеше Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсенең көньяк өлешендә тупланган, анда район халкының 25 % ка якыны яши. Предприятиеләрдә табигатьне саклау проблемаларының шактый күп булуы һәм житештерү күләмнәренең артуы экологик хәлгә үз эзен калдыра. Районның нигездә авыл хужалыгы производствосы булган төп өлеше табигатькә антропоген матбугатка азрак бирешә. Соңгы елларда өлгергән экологик проблемалар спектры аларны хәл итү һәм Саба районы территориясенең табигый-тарихи (табигый) потенциалының регенератив

мөмкинлекләрен саклап калу өчен кичектергесез һәм комплекслы якын килүне таләп итә, жәмгыятьнең сәләмәтлеге һәм муллыгы моның белән бәйле.

Саба районында әйләнә-тирә мохитнең торышы:

1. Атмосфера һавасының торышы.

Казан-Шәмәрдән автомагистрале атмосфера һавасын пычратуга зур өлеш кертә. Байлар Сабасы ш.т. б. һәм Шәмәрдән авылларын урап узу юллары төзелеше төгәлләнде, алар транзит ташкынын читкә чыгару хисабына торак пунктлар чикләрендә автотранспорттан чыккан матдәләрне киметергә мөмкинлек бирде.

2. Радиация-гигиена шартлары.

Радиация-гигиена контроле нәтижәләре буенча Саба районында радиация торышы канәгатьләнерлек кала.

Табигый чыганаclar һәм медицина рентгенодиагностика процедуралары халыкны нурландыруның әйдәп баручы факторлары булып кала.

Территорияләре бүлеп бирү, биналарны файдалануга кабул итү барышында радиация параметрларын тикшерүләр саны арттырылды. Эчә торган суны һәм туфракны радионуклидлар микъдарына тикшерү үткәредде. Барлык очраclарда да рөхсәт ителгән дәрәжәдән арту ачыкланмаган.

3. Су ресурсларының торышы.

Саба районын су белән тәмин итүнең төп чыганаclarы булып жир асты сулары тора.

Жир асты чыганаclarыннан алынган су хужалык-эчү ихтыяclарына һәм техник суүткәргечләре булмаган предприятиеләрнең житештерү ихтыяclарына файдаланыла.

Төп агып төшүче сулар Сабинка елгасына агызыла. Бу сәнәгать предприятиеләре, шәһәр чистарту корылмалары һәм торак кварталларның Сабинка елгасы ярында урнашуы белән аңлатыла.

Саба районы халкын эчәр су белән 24 су алу урыны (62 артезиан скважинасы) һәм жир асты чыганаclarыннан 14 каптаж (14 чишмә) тәмин итә. Хәзерге вакытта халыкның 99% ы үзәкләштерелгән су белән тәмин ителә.

Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе һәм Шәмәрдән авылы халкын эчәр су белән бары тик жир асты чыганаclarыннан гына тәмин итәләр. Хәзерге вакытта халыкның 100% ы үзәкләштерелгән су белән тәмин ителештән файдалана.

Халыкның эчәргә яраклы ихтыяclарына бирелә торган су гомуми катгыйлыгы буенча ГОСТ 2874-82 «Эчәргә яраклы су» таләпләренә һәрвакытта да жавап бирми, фтор микъдары түбән.

Кече елгаларны пычратуның төп чыганаclarы булып сәт-товар фермалары, терлекләренә жәйге лагерьлары тора. Фермаларда типик тирес саклагычлар һәм чистарту корылмалары юк. Тирес турыдан-туры ферма территориясендәге яисә аның тирәсендәге бортларга туплана. Аның бер өлеше ашлама сыйфатында су саклау зоналарындагы кырларга чыгарыла.

Үзләренә урнашуы буенча күлләр Саба районы территориясендә су бүлү, сулык һәм урман күлләренә керә. Күлләрнең күпчелеге әлегә авыл хужалыгын су белән тәмин итү һәм көнкүреш ихтыяclары өчен азмы-күпме яраклы суга ия, чөнки аларда үз-үзен чистарту процессы бара.

4. Биологик ресурсларның торышы.

Регионның үсемлекләре типик урман-дала. Урманнар утрау характерында, территориясенә зур өлеше сөрелгән. Районда Саба урманчылыгы урнашкан.

Саба районы фаунасы төньяк урман төрләре өстенлек иткән тайга, имәнлек һәм дала фаунасы катнашлыгы белән характерлана.

Тайга төрләреннән ак куянны, кызыл кыр тычканын, аюны, селәүсенне, божырны, урман тавыгын, төкле аяклы ябалакны, кара тукранны, өч бармаклы тукранны, чыршы

чукырын, бүрекле песнәкне, кедровканы, борыңдыкны, поши һәм башкаларны очратырга мөмкин. Район фаунасы төзелешендә урман-дала һәм дала вәкилләре зур роль уйный: соры кыр тавыгы, бытбылдык, төнге ябалак, алтынсу щурка, солы чыпчыгы, кыр тургае, дала сасы көзәне, жирәнсу йомран, гади әрлән.

5. Житештерү һәм куллану калдыклары.

Саба районы производстволарында югары агулы калдыклар барлыкка килми. Калдыкларның иң агулы төре-терекөмешле лампалар.

Саба урманчылыгының агач эшкәртү предприятиеләрендә шактый күләмдә агач калдыклары: пычкы, йомычка һ.б. барлыкка килә. Агач калдыкларының шактый өлеше икенчел чимал буларак кулланыла яки халыкка сатыла.

Район территориясендә 2 каты көнкүреш калдыклары полигоны бар (1се Байлар Сабасы ш.т. п., 1се Шәмәрдән авылында), анда предприятие һәм оешмаларның, шулай ук бөтен районның торак секторының калдыклары кабул ителә.

Бүгенге көндә районның торак пунктларын чистартуның Генераль схемасы эшләнгән, ләкин контейнер майданчыклары житмәве сизелә.

6. Жир ресурсларының торышы.

Саба районының гомуми майданы 109 773,98 га тәшкил итә. Төбәк территориясендә: Байлар Сабасы ш.т.б., 2 эре торак пункт (Шәмәрдән а. һәм Лесхоз п.), 64 башка торак пункт - Саба районында урнашкан.

Авыл хужалыгы предприятиеләренең һәм фермер хужалыкларының төп юнәлешләре-ит-сөт, ашык-терлекчелек, яшелчәчелек. Иң мөһим культуралар-арыш, сабан бодае, бәрәнҗе.

Туфраклары кәсле-көлсу, урман-дала, кара туфрак, сазлык, урман туфракларыннан тора.

2. Программаны гамәлгә ашыруның төп максатлары һәм бурычлары, сроклары һәм этаплары

Элеге программаның максаты-экологик иминлек өлкәсендә бердәм дәүләт сәясәтен формалаштыру, шулай ук Саба районында табигый мохитнең сыйфатын торгызуга, саклауга һәм яхшыртуга юнәлдерелгән конкрет чараларны гамәлгә ашыру.

Куелган максатларга ирешү түбәндәге бурычларны хәл итү юлы белән тәмин ителергә мөмкин:

- әйләнә-тирә мохит мониторингын һәм оештыру-оператив идарә системасын камилләштерү;

- элеге программага кертелгән чараларны этаплап гамәлгә ашыруны тәмин итү, акчаларны вакытында һәм максатчан финанслау, файдалану;

- халыкның барлык катламнарына гомуми экологик белем бирү сәясәтен үткөрү.

3. Муниципаль программаның структурасы

Структур элементның бурычлары	Структур элемент бурычын тормышка ашырудан көтелгән эффектларның кыскача тасвирламасы	Күрсәткечләр белән элемент
1	2	3
Муниципаль тәмин итү программасы Саба муниципаль районының экологик иминлеге 2025-2030 елларга Татарстан Республикасы		
1.	«Әйләнә-тирә мохитне саклауны тәмин итү» процесс чаралары	комплекс

Гамәлгә ашыру өчен җаваплы: Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты		Гамәлгә ашыру срогы: 2025-2030 еллар
Әйләнә-тирә мохиткә гомуми антропоген йөкләнешне киметү	<ul style="list-style-type: none"> - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының әйләнә-тирә мохит торышын күзәтүнең территорияль системасын булдыру. - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының атмосфера һавасын саклау. - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының җир ресурсларын саклау. - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы территорияләрен төзекләндерү һәм яшелләндерү. - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының экологик белем дәрәжәсен күтәрү, әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә мәгълүмати тәэмин итү 	<ul style="list-style-type: none"> - җирлекләргә яшелләндерү дәрәжәсен арттырырга; - туфрак сыйфатының эшкәртелгән һәм гамәлгә кертелгән региональ нормативлары санын арттырырга; - табигатьне саклау, экологик агарту чараларында катнашучы халыкның гомуми саныннан халык өлешен арттырырга; - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының чистарту корылмалары белән җиһазландырылган бюджет учреждениеләре санын арттырырга.

4. Программаны финанс белән тәэмин итү

Программаның, структур элементның исеме, финанс белән тәэмин итү чыганагы	Еллар буенча финанс белән тәэмин итү күләме, мең сум					
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	2	3	4	5	6	7
2025-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының экологик иминлеген тәэмин итү муниципаль программасы - барлыгы, шул исәптән:						
федераль бюджет	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Татарстан Республикасы бюджеты	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Саба муниципаль районы бюджеты	4418,000	4418,000	4418,000	0,000	0,000	0,000
«Әйләнә - тирә мохитне саклауны тәэмин итү» процесс чаралары комплексы-барлыгы, шул исәптән:						
федераль бюджет	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Татарстан Республикасы бюджеты	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Саба муниципаль районы бюджеты	4418,000	4418,000	4418,000	0,000	0,000	0,000

5. Программаны гамәлгә ашыруның көтелә торган нәтиҗәләре

Программаны эшләү икътисадый реформаларны дәвам итүнең кирәкле шарты булып тора.

Планлаштырылган чараларны гамәлгә ашыру район территориясендә пычраткыч матдәләр чыгаруны (чыгаруларны) тотрыклыландырырга һәм этаплап киметә башларга мөмкинлек бирәчәк: социаль-икътисадый өлкәдә кризис вәзгыятен жиңү һәм сәнәгать производстволарын экологияләштерү өчен база булдыру буенча беренче чираттагы (кичектергесез) бурычларны хәл итәргә. Аерым алганда, атмосфера һавасына 20-25%ка чыгарыла торган зарарлы матдәләрнең санын һәм күләмен киметергә, су объектларына 15-20%ка зарарлы матдәләр керүне киметергә, халыкны сыйфатлы эчәр сулар белән ышанычлы тәмин итү проблемасын хәл итәргә, житештерү һәм куллану калдыкларын утильләштерүне тәртипкә салырга, халыкның экологик белемлелеген арттырырга, әйләнә-тирә табигать мохитен мониторинглауның нәтижәле системасын булдырырга.

Районда экологик вәзгыятне савыктыру эше әлеге программа кысаларында гына чикләнми. Саба муниципаль районы Башкарма комитеты һәм Саба муниципаль районы Советының билгеләнгән гамәлләре белән бер үк вакытта район предприятиеләрендә табигатьтән рациональ файдалану проблемаларын хәл итүдә, шулай ук табигатьтән файдалану нормалары һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге нигезендә районның социаль инфраструктурасын үстерүдә комплекслы якин килү принципларын үстерү тәкъдим ителә.